

ELS NAIXEMENTS I ELS CREIXEMENTS MODERNS DE LES URBANITZACIONS DEL CATLLAR: DEL CAOS AL PROJECTE

Josep Llop Tous¹
joseplloptous@gmail.com

Resum: Estudi de l'origen dels fenòmens de parcel·lació de terrenys que van acabar convertint el del Catllar en un terme municipal especialment problemàtic des del punt de vista territorial i urbanístic. Estat actual a l'inici del segle XXI i consideracions per convertir un espai caòtic en un espai sobre el qual és possible projectar el futur.

Paraules clau: terme municipal, urbanisme, urbanització, territori, planificació.

Abstract: Study of the origin of the land parcelling phenomena that ended up turning El Catllar into a particularly problematic municipal area from a territorial and urban planning point of view. Current state at the beginning of the 21st century and considerations for turning a chaotic space into a space on which it is possible to project the future.

Key words: municipal term, town planning, urbanization, territory, planning.

Nota prèvia

La major part d'aquest estudi va ser iniciat fa bastants anys amb la intenció de ser publicat en una monografia. Quan encara no estava acabat, en formalitzar-se l'encàrrec de redacció del Pla d'Ordenació Urbana Municipal (POUM) del Catllar l'any 2006, aquella primitiva intenció va modificar-se per tal d'incloure el text elaborat fins aleshores en la memòria del POUM, que va ser aprovat definitivament per acord de la Comissió d'Urbanisme de Tarragona del 12 de novembre de 2009. En la memòria del Pla hi ha una diagnosi urbanística que porta per títol "Del caos al projecte", el primer

¹ Arquitecte municipal del Catllar 1980-2021

capítol de la qual és “El territori okupat”. Finalment, s’ha adaptat el text per a la seva publicació a la revista *Estudis Altafullencs*.

S’adverteix que no s’han actualitzat les dades que es van recollir fins a l’any 2006, perquè no són necessàries per explicar l’origen dels fenòmens que van acabar convertint el del Catllar en un terme municipal especialment problemàtic des del punt de vista territorial i urbanístic. Ni tampoc són necessàries per exposar, des del punt de vista històric, els condicionants que es van tenir presents a l’hora de plantejar les línies generals i els pressupòsits intel·lectuals del nou POUM.

1. El territori okupat

1.1. El medi original, anterior als anys seixanta

El municipi del Catllar està situat a la vall baixa del Gaià, a la comarca del Tarragonès, Camp de Tarragona. El terme municipal té una extensió de 2.639 Ha i és el tercer més gran del Tarragonès després de la capital i de Constantí, molt per sobre de la mitjana comarcal de 1.550 Ha. Penetra, gairebé, fins a tocar les cases dels pobles veïns de la Secuita i dels Pallaresos, amb els quals limita per la banda de ponent. Pel nord limita també amb la Secuita i Renau; per l’est amb Vespella i la Riera; i pel sud amb Tarragona. No toca a la costa, de la qual n’està separat només 6,5 km.

El terme està lleugerament accidentat pels darrers contraforts de la serralada prelitoral. S’assoleix una alçada màxima de 187 m i el poble està situat a 59 m.

A finals dels anys seixanta del segle vint, l’economia es basava en l’agricultura; el territori no conreat ocupava un 61% del terme, amb 18 Ha de pineda i un gran predomini de la garriga. L’agricultura era predominantment de secà (619 Ha de vinya, 230 Ha de cereals, 64 Ha d’avellaners i 21 Ha d’olivera). El regadiu es limitava a 32 Ha concentrades a les immediacions del riu Gaià, sobretot a la vora del poble. La indústria era insignificant i se centrava en la transformació dels productes agrícoles realitzada al sindicat i a la fàbrica de trossejat de garrofes, tot i que hi havia hagut una central d’energia elèctrica, una fàbrica de teixits de cotó (42 treballadors) i una altra de paper (24 treballadors).

La població màxima s’assolí el 1860 amb 1.589 habitants. Posteriorment, es produí una davallada constant fins arribar a 1.000 habitants l’any 1960, a 703 el 1970, 797 el 1975 i 767 el 1981. Gairebé la totalitat d’aquesta població residia a la vila perquè, a banda d’alguns masos, no hi havia altres nuclis habitats.

Pel que fa a les infraestructures de transport i comunicació, el Catllar sempre queda en una posició tangencial respecte de les principals. El terme està travessat en sentit llevant-ponent per dues vies fèrries, la d’alta velocitat i la convencional,

en desús, de Barcelona a Reus, amb estació a menys d'un quilòmetre del poble. El sistema de carreteres estava constituït, com ara, per tres vies que conformaven esquemàticament una H:

- La carretera TP 2039, en endavant carretera de Monnars. Ve de la carretera nacional 340, de Cadis a la Jonquera, passa pel nucli de Monnars, arriba al Catllar, travessa el Gaià i continua cap a Ardenya, la Riera i Torredembarra. És el camí habitual de connexió amb Tarragona.
- La carretera TP 2031, en endavant carretera del Pont. Va de la ciutat de Tarragona fins al Pont d'Armentera. Fa de límit del terme per la banda de ponent i discorre en bona part per una carena que separa les conques del Francolí i del Gaià. És una via de penetració de Tarragona cap a l'Alt Camp i, a l'època, no era gaire utilitzada pels catllarencs.
- La carretera T-2030 o del Coll de Tapioles, que uneix les dues carreteres anteriors des del cementiri fins gairebé la cruïlla dels Pallaresos.

La vila del Catllar està situada de tal manera que, abans d'arribar-hi des de Tarragona pel camí que sigui, caldrà recórrer la major part del terme. És a dir, la vila és a la part del terme més allunyada de Tarragona, a la riba dreta del Gaià. Seguint aquest recorregut d'aproximació, el poble queda en una cota topogràfica baixa, bastant enclostat, amagat darrere les petites elevacions de l'entorn més immediat. Està a 10,80 km del centre de la ciutat de Tarragona, a l'àrea comarcal de la qual s'integra. El poble més proper per carretera és la Riera, a 3,5 km. La platja, tanmateix, és a 6,50 km.

1.2. La població: visió comarcal

Llevat del nucli antic, la dinàmica residencial catllarenca no ha estat una dinàmica pròpia, en el sentit que no ha esta impulsada des del mateix municipi. Ans al contrari, ha estat filla dels processos residencials centrats a la ciutat de Tarragona i als seus entorns. D'aquesta manera, i fins al moment actual, cal parlar d'una subsidiarietat certa.

Durant els anys seixanta, el terme de Tarragona s'especialitzarà en dues activitats separades geogràficament pel riu Francolí: indústria a ponent i residència a llevant. El creixement d'un i altre sector fou espectacular.

En el període de quinze anys que va del 1955 al 1970 la superfície del sòl ocupada per les indústries petroquímiques posades en marxa va créixer de 0 a 253 Ha en els termes municipals de Tarragona, la Canonja i Vila-seca; en idèntic àmbit geogràfic i període temporal, la població es va duplicar.

La progressió demogràfica de la zona va ser conseqüència, en la seva major part, de l'emigració rebuda, abans i sobretot durant la industrialització. La població nouvinguda es va col·locar primer en cases o parts de cases desocupades, sovint en males condicions, en nuclis de barraques i després en barris de nova creació com ara Torre-

forta, nascuda el 1950, Bonavista (1958) i els altres barris de la Canonja, el Parc Riu Clar (1964), el Pilar, Icomar i la Floresta (1965) i després Sant Salvador i la Granja (1967) i Sant Pere i Sant Pau (1968), aquesta última a la vora de la carretera del Pont, a tocar del terme del Catllar.

Simultàniament, l'any 1959 es projectava la *Ciudad Residencial de Educación y Descanso*, tocant a mar, al costat de la carretera de Barcelona i a la vora d'on neix la del Catllar. Era un gran complex destinat a les vacances dels obrers i de les seves famílies. Tanmateix, l'enriquiment induït per les indústries i el turisme va propiciar que alguns tarragonins destinessin part dels seus excedents a la construcció d'una segona residència, tot configurant dos nuclis primerencs d'un cert prestigi envoltant la Residencial: Cala Romana i els Boscos de Tarragona.

No gaire més tard s'anà conformant, més allunyada de la platja, una corona de segones residències que afectava el mateix terme de Tarragona (Entrepins, l'Escorpi, Sant Jordi), el dels Pallaresos (Hostalets i Pallaresos Parc) i sobretot el del Catllar, amb nombrosos nuclis. Inicialment, els compradors d'aquestes parcel·les eren tarragonins autòctons d'inferiors recursos econòmics, però aviat s'hi va afegir bona part de la població que provenia de l'emigració. Les necessitats d'aquest segon grup, més enllà d'una desitjada patrimonialització i equiparació social, passaven per recuperar el contacte amb la terra que havien tingut en el seu lloc d'origen i del que aquí n'estaven mancats per haver-se vist obligats a residir en habitatges reduïts i disposats en blocs. L'arquitecte Manuel Lamich ho explicava molt bé en el seu Pla Parcial de Sant Roc (a cavall dels termes del Catllar i la Secuita) l'any 1965:

“Los promotores de este plan no son los únicos ni los primeros en el trazado de parcelaciones, habiendo una cierta fiebre en la formación de urbanizaciones, dadas las cualidades de la buena comunicación con la capital y con la costa a través de una red de carreteras ya bien hacia la vertiente del Francolí ya hacia la del Gayá, por disponer de agua potable y fluido eléctrico, unido todo ello a poder proporcionarse estos terrenos a precios asequibles a gente modesta. Y por no ser cara su adquisición, ser adecuados para el uso residencial, tipo de veraneo-recreo-urbano y al abrigo de los dos pueblos cercanos que les proporciona cobijo comercial, cultural y espiritual en sus primeras necesidades. No toda familia anhela ir a la playa para su descanso, a tal favor tiene el auge que están gozando muchos terrenos de la carretera de Tarragona a Pont de Armentera y en especial la cima de la cordillera que separa las dos vertientes de los ríos Francolí y Gayá.

El presente Plan Parcial de Ordenación Urbana pretende —llevado por los promotores, con el visto bueno de los Municipios en que queda comprendida la finca, movidos con la incesante demanda de solares urbanizados en esta zona montañosa con vistas al mar y con el fin de lograr una inmediata ordenación con posible ensanche y siempre con vistas de aprovechar unos terrenos hoy día inservibles y así como estabilizar las causas emigratorias de los pueblos circundantes— desarrollar este tipo

de urbanización y adaptándose en trazado como en zonificación, al lograr parcelas de tipo ciudad-jardín horizontal para que se pueda en ellas edificar casas aisladas de tipo unifamiliar.”

La pressió sobre el territori fou brutal, la demanda de parcel·les a preus assequibles era creixent i se satisfia posant al mercat finques de conreu de secà parcel·lades per petits promotors comercials que prèviament les havien adquirit, o bé pels mateixos propietaris inicials, de forma espontània, habitualment sense cap planificació prèvia i, naturalment, sense serveis. La feble administració tardofranquista quedà superada de bon principi i pràcticament no intervingué en els processos de parcel·lació del territori i d'edificació posterior. D'altra banda, aquests processos eren opacs a l'administració per la seva pròpia naturalesa: contractes privats de compravenda, absència de llicències d'obra i falta absoluta de mitjans de planejament, gestió i disciplina urbanística. Àmplies zones del territori van ser literalment “okupades”, no pas en el sentit que l'ocupació es produís al marge de la voluntat dels seus legítims propietaris, que aquest no era el cas, sinó que l'ocupació es realitzava sense la necessària intervenció municipal, que de cap manera va poder introduir principis coherents d'ordenació.

1.3. La situació al Catllar

El fenomen de la parcel·lació i venda de terrenys i posterior construcció de cases i casetes no tingué cap incidència en la corba demogràfica del Catllar pel fet que els nous propietaris, edificuessin o no una casa, eren habitants de cap de setmana i, en conseqüència, no s'empadronaven al municipi.

De fet, és molt difícil documentar el procés des de tots els punts de vista. No es produïen empadronaments. Tampoc hi havia transcendència registral perquè les transmissions es produïen habitualment en un document privat que no s'elevava a escriptura pública fins a liquidar la quantitat total després de llargues mensualitats i anyades. Per tant, tampoc es pagaven plusvàlues ni es realitzaven modificacions cadastrals i, per tant, els impostos, baixos, continuaven a càrrec dels propietaris inicials. Tampoc s'atorgaven llicències. A més, tampoc existien els censos periòdics de cases.

Els nous nuclis de parcel·les s'establiren, amb una única excepció, a l'entorn de les vies de comunicació i davant del poble, és a dir, en els trajectes entre Tarragona i la vila del Catllar. Només en el cas de la Cativera cal travessar el poble si es ve de Tarragona. Les carreteres foren, doncs, l'element de suport dels nous assentaments residencials en ciutat jardí. Estructures de pas, corredors de comunicació de més abast, foren utilitzades a l'enans com a vies de distribució.

1.4. Les primeres parcel·lacions

Totes les parcel·lacions, sense cap excepció, van ser realitzades amb la intenció de construir habitatges unifamiliars aïllats.

L'accés als documents privats de compravenda permetria estudiar el procés de fraccionament del territori en temps real. En la seva absència, el moment de referència serà aquell en què es pot documentar la compravenda d'una finca original amb intencions parcel·ladores. Això és especialment clar en la major part dels casos i, en aquests, és habitual que hi hagi una acció planificadora prèvia, estigués o no estigués ajustada a la legalitat urbanística vigent. En aquest sentit, no ha d'estranyar que els primers plans parcials s'aproveïssin sense disposar de planejament general perquè aquesta era una pràctica habitual admesa a la llei del sòl de l'any 1956, vigent fins al 1976.

Hi ha d'altres casos (Cocons, Mas de Blanc, Els Manous, Mas de Gerembí i Mas de Panxé són els més significatius) amb situacions més confoses, en què els propietaris originals es van decidir a fer de parcel·ladors. Aquí és molt més difícil establir la data de l'inici de la parcel·lació. Tanmateix, altres propietaris de finques veïnes s'afegien al procés a mesura que la pressió parcel·ladora s'incrementava, ja sigui de manera directa o bé venent la seva finca sencera a d'altres que s'encarregaven de parcel·lar-la. Aquest és, naturalment, el model que donava un resultat més caòtic: carrers estrets i tortuosos, culs-de-sac, absència de connexions i de recorreguts clars, a més de la nul·la previsió de serveis urbanístics i de reserves d'espais per a dotacions. Les parcel·les es venien, en aquests casos, com a finques rústiques, sense aigua ni electricitat: eren els parcel·listes els que s'havien d'organitzar per aconseguir els serveis més elementals.

Aquestes primeres parcel·lacions, per ordre cronològic aproximat, fins que es van aprovar les Normes Subsidiàries l'any 1978, són les que s'expressen tot seguit:

- 1963 EL MÈDOL
- 1964 PINALBERT
- 1965 SANT ROC
- 1965 MAS VILET I MAS DE CALITXE O DE MALAGUENYO
- 1965 LA CATIVERA
- 1965 L'ESPLAI TARRAGONÍ
- 1965 L'EIXAMPLE
- 1965 ELS COCONS
- MAS DE BLANC
- 1974 EL CARME
- 1975 BONAIRE
- 1976 ELS MANOUS
- 1976 DE GEREMBÍ

1.5. La Delimitació del Sòl Urbà (DSU) de 1977

A començaments de l'any 1976 la situació urbanística al terme del Catllar era realment preocupant, bàsicament per la sensació de descontrol sobre el territori.

No hi havia encara un plantejament global del problema. És a dir, no hi havia cap estratègia prèvia de desenvolupament pensada lliurement des del municipi, sinó que, de manera arbitrària, seguint els impulsos dels interessos parcel·ladors d'alguns particulars, determinats sectors del terme, de manera independent, passaven directament de rústics a urbans, sense cap profit per a la comunitat municipal.

Hi havia quatre sectors amb plans parcials aprovats abans de l'agost de 1974, tots amb aigua i llum. El Mèdol, Sant Roc i Pinalbert també tenien els carrers pavimentats; no pas l'Esplai. El Mèdol i Pinalbert havien estat zones de boscos de pins que calia talar per construir. Els particulars no se sotmetien per norma general al control municipal a través de les llicències, ni el municipi disposava de cap mitjà per exercir un cert control. La contractació d'un aparellador l'any 1976, amb dedicació de mitja tarda cada setmana, no propicià un canvi de política urbanística, sinó que serví tan sols per informar tècnica-ment, encara en absència d'ordenances pròpies², els pocs expedients de llicències d'obra que es tramitaven. I encara calia donar gràcies als particulars que tenien la gentilesa de sol·licitar llicència i liquidar les taxes, perquè la majoria no ho feien.

L'any 1975, la Comissió Provincial d'Urbanisme havia denegat l'aprovació definitiva dels plans parcials de la Cativera i el Carme. Tot i així, al marge de la denegació, el seu desenvolupament no s'havia aturat. Com tampoc fou aturat el de l'Eixample, Bonaire i Mas Vilet-Mas Malaguenyo, que havien nascut sobre la base d'un traçat de carrers mínimament racional.

Però, si la situació ja era caòtica en els nous sectors esmentats tot i disposar, com a mínim, d'una trama viària prèviament dissenyada, encara ho era més en d'altres, on fins i tot faltava aquesta elemental previsió. Les àmplies zones dels Cocons i dels Manous, el Mas de Blanc, Santa Tecla, Mas de Miró, Mas de Gerembí, Mas de Caragol i Mas de Panxé, entre d'altres de menor importància, no responien a cap esquema previ i eren el resultat de la incorporació progressiva de finques veïnes al procés parcel·lador, sense ordre ni concert de cap classe, amb viaris estrets, en cul-de-sac o sense connectar, conformant grans taques amorfes i anàrquiques.

Aquesta era la situació quan entrà en vigor la nova llei del sòl 19/1975 de 2 de maig, el text refós de la qual fou aprovat per Reial Decret el 09/04/1976. La llei introduïa com a novetat una nova figura de planejament, la Delimitació de Sòl Urbà (DSU), l'instrument urbanístic més elemental, que permetia la classificació del sòl en urbà i en sòl no urbanitzable.

² Per tant, es feia l'acord amb les Normes Subsidiàries Provincials de l'any 1969 (BOE 04/03/1969).

A través de la DSU, un terreny podia convertir-se en urbà si disposava de determinats serveis o bé d'un cert grau de consolidació. Així doncs, la realitat fàctica podia configurar un àmbit com a nucli poblacional. La disposició transitòria cinquena de la llei establia que els municipis sense planejament general havien de formular un projecte de DSU en el termini d'un any.

Aprofitant aquesta conjuntura legal, la Delegació del Ministerio de la Vivienda a Tarragona, encarregà les DSU de diversos municipis, entre els quals hi havia el Catllar, a l'arquitecte tarragoní Antoni Batlle Caravaca.

La DSU del Catllar porta data del desembre de 1976. En la diagnosi, Batlle deia: *“Nos parece de todo punto imprescindible la redacción urgente de un grado de planeamiento que contemple la totalidad del municipio y trate de coordinar el engendro urbanístico que supone su actual desarrollo. Nos parece oportuno que se redactara por tanto un plan general del término, aunque pueda solventarse la precaria situación en que se encuentra con las actualmente en redacción Normas Subsidiarias de Planeamiento.”*

Cal remarcar les expressions “engendro urbanístico” i “precaria situación”, que no necessiten cap comentari addicional.

A banda del nucli poblacional amb l'eixample sud inclòs, el projecte delimitava com a sòl urbà els quatre sectors amb pla parcial aprovat i la urbanització Bonaire, consolidada ja en més del 50%. Tota la resta de parcel·lacions quedaven en sòl no urbanitzable pel fet que els graus de consolidació eren molt inferiors i que no es desitjava multiplicar de forma anàrquica les taques de sòl urbà de manera que poguessin hipotecar la classificació del sòl que es pogués realitzar a través d'unes normes subsidiàries en les quals ja s'estava treballant. De fet, ni que no ho esmenti el projecte de DSU, hi havia un grau de desconeixement de l'abast real, present i futur, de les parcel·lacions no incloses en el sòl urbà.

La DSU va ser aprovada definitivament, però no va aportar cap solució pràctica als problemes plantejats. Tot i això, va tenir la virtut de realitzar la primera diagnosi global de la situació.

1.6. Les Normes Subsidiàries de 1978

La DSU va ser iniciativa de l'administració de l'Estat sense comptar amb la voluntat municipal. De fet, mentre la DSU estava en fase de redacció, l'Ajuntament ja havia contactat amb l'arquitecte d'Hisenda Antonio Garduño Rubio per treballar en una figura de planejament general de més abast i que podia ser més operativa. Entre un Pla General o bé unes Normes Subsidiàries, l'Ajuntament es va decantar per aquesta última opció.

Ja a l'octubre de 1976, l'Ajuntament definia la seva posició en relació amb els criteris bàsics i a la vista d'un informe previ de l'arquitecte. Els àmbits sense pla par-

cial aprovat consolidats per l'edificació en més del 50% s'haurien de classificar com a sòl urbà i, simultàniament, redactar els projectes d'obres d'urbanització. Un cop executades aquestes obres, quedaria regularitzada la situació urbanística en aquests àmbits.

Els sectors consolidats en menys d'un 50% es classificarien com a sòl urbanitzable, distingint dos grups. En el cas dels sectors més consolidats caldria redactar amb urgència un pla parcial "de legalització" amb el màxim respecte a la realitat construïda i amb exigències urbanístiques mínimes; després es redactaria el projecte d'urbanització i s'executarien les obres corresponents. En el cas dels sectors amb la majoria de parcel·les sense edificar, es redactaria un pla parcial amb totes les exigències legals. Malgrat reconèixer la conveniència de suspendre la concessió de llicències durant el període de redacció de les Normes, l'Ajuntament rebutjà de fer-ho perquè podria incrementar l'atur dels treballadors de la construcció, molts dels quals, deia, eren del mateix municipi.

L'acord formal de redactar les Normes Subsidiàries no es va prendre fins al ple-nari del 13/04/1977. L'aprovació inicial es va acordar el 12/12/1977 i l'aprovació de-finitiva es produí a la sessió de la Comissió Provincial d'Urbanisme del 30/09/1978. Aquesta era l'última sessió de la Comissió de l'Estat; la següent ja estaria presidida per un representant de la Generalitat.

El principal problema d'aquestes Normes era que en el text refós es va afegir que els àmbits dels sectors de sòl urbanitzable estaven delimitats pel sistema general viari que elles mateixes proposaven. Això significava, a la pràctica, la total impossibilitat de desenvolupar els sectors perquè els àmbits eren molt grans, sense relació amb l'estructura parcel·lària i, a més, la vialitat estava pensada amb un criteri diferent al de servir de límit als sectors.

Les Normes Subsidiàries recollien i institucionalitzaven el model de creixement espontani, preveïen grans superfícies de sòl urbanitzable recolzades en les carreteres i envoltant els sectors que fins aleshores havien crescut de forma no reglada i que es classificaven de Sòl Urbà Especial, o bé directament de Sòl Urbà.

La quantificació de superfícies de la Norma Subsidiària era:

Sòl Urbà	827.000 m ²
Sòl Urbà Especial	1.213.000 m ²
Zona Verd Públic	263.000 m ²
Zona Verd Protecció	103.440 m ²
Zona Esportiva	72.000 m ²
Total Sòl Urbà	2.478.440 m²

Sòl Urbanitzable ús casc	679.000 m ²
Sòl Urbanitzable ús residencial	8.277.000 m ²
Sòl Urbanitzable ús industrial	136.000 m ²
Sòl Urbanitzable no programat	550.000 m ²
Total Sòl Urbanitzable	9.642.000 m²

Així doncs, les Normes Subsidiàries preveien la transformació per a usos urbans d'un total de 12.120.440 m² de sòl, què representaven un 45,92% del total del terme municipal.

Les previsions d'habitatges eren a raó de 75 habitatges/hectàrea pel sòl urbanitzable ús de casc i de 25 habitatges/hectàrea pel sòl urbanitzable d'ús residencial, amb la qual cosa, només en sòl urbanitzable s'arribava als 5.092 habitatges pel casc i a 22.067 habitatges per l'ús residencial, als quals caldria afegir els 827 (10 hab./Ha) del sòl urbà i els 1.213 (10 hab./Ha) del sòl urbà especial. El total d'habitatges previstos seria de 29.199, i el d'habitants de 116.796 (4 per habitatge). Una veritable exageració.

A la llum d'aquestes Normes es redactaren diversos plans, parcials i especials, la immensa majoria dels quals no van merèixer ser aprovats. L'arquitecte que havia redactat les NN.SS. va ser el firmant de gairebé tots. S'esmenten a continuació els no aprovats:

1. Pla Parcial Mas de Moregons
2. Pla Parcial la Cativera
3. Pla Especial de Reforma Interior Pins Blanc
4. Pla Parcial Santa Tecla
5. Pla Especial de Reforma Interior Mas Vilet i Pla Parcial de Mas Malaguenyo
6. Pla Especial de Reforma Interior Partida Manous

I els que van aconseguir l'aprovació:

1. Pla Especial de Reforma Interior Mas de Cargol
2. Pla Parcial Mas de Pallarès.

Tanmateix, hi va haver noves iniciatives de planejament en aquesta època que van ser més persistents i que van transcendir el marc urbanístic vigent aleshores per ser aprovades dins d'una legalitat urbanística municipal posterior.

³ Les Normes Subsidiàries no poden tenir programa i, per tant, tampoc poden classificar sòl urbanitzable no programat. Les del Catllar, doncs, són una raresa de l'època pel que fa a aquesta qüestió.

La llei 9/1981 de 18 de novembre sobre protecció de la legalitat urbanística, en la seva disposició transitòria primera establia la possibilitat de desclassificar sòl de plans parcials aprovats en la part en què no s'haguessin complert les previsions d'execució de les obres d'urbanització. Aquesta disposició va ser aprofitada per l'Ajuntament per a retallar l'àmbit de l'Esplai Tarragoní, a la part més fonda, on no hi havia perspectives raonables de desenvolupament. Al plenari del 07/07/1982 es va acordar la incoació de l'expedient per reduir l'àmbit del pla, i aquesta decisió seria recollida després a la Norma Complementària.

Tanmateix, en el període 1978-1984, entre la Norma Subsidiària i la Complementària, encara van aparèixer les noves parcel·lacions següents:

- 1979: BONAIGUA O FORN DE SALDÓ
- 1979: LA QUADRA DELS MANOUS
- 1982: MAS DE COSME
- LA QUADRA
- MAS DE NERI

1.7. La transició política i la Norma Complementària.

La democràcia municipal quedà restablerta després de les eleccions municipals del 1979. En virtut de les condicions imposades per l'antiga Comissió de Control municipal, que funcionava des de l'any 1976, es formalitzà un pacte que deixava l'alcaldia en mans de l'anterior alcalde, mentre que Josep Maria Gavaldà Colomina seria el primer tinent d'alcalde i, de fet, l'home fort del nou consistori. Gavaldà, amb l'afany d'arribar a controlar la desgavellada situació urbanística del municipi, feu contractar un advocat i un arquitecte amb la missió específica, entre d'altres, d'organitzar, dirigir i coordinar el servei d'inspecció i seguiment d'obres, tant les poques que gaudissin de llicència com les que no en disposessin. Calia centrar-se a evitar l'increment del caos urbanístic en primera instància, amb presència continuada sobre el terreny per tal de fer adoptar, a poc a poc, nous hàbits de normalitat administrativa.

La feina es dirigí, en aquells primers moments, a atendre diversos aspectes urgents:

- Articulació d'un servei d'inspecció d'obres que possibilités la tramitació d'expedients de disciplina urbanística.
- Lluita contra noves parcel·lacions il·legals. En aquella època s'estava iniciant una gran parcel·lació a la zona de la Quadra, tocant a Mas d'Enric i una altra a Barrulla i Plana, promogudes totes dues pel mateix promotor.
- Informes sobre el planejament parcial promogut per diverses comunitats de propietaris i encarregades a l'arquitecte redactor de les Normes Subsidiàries.

A la vista de la inoperància de les Normes Subsidiàries i del desgavell evident sobre el territori, el director general d'Urbanisme de la Generalitat encarregà a l'arquitecte reusenc Anton M. Pàmies Martorell un treball de diagnosi, de caràcter intern, que s'acabà el desembre de 1981 i que es titulava "El Catllar: estudi previ a l'actuació urbanística al seu terme".

Fruit d'aquest estudi previ, la Direcció General cregué oportú encarregar una Norma Complementària de la Subsidiària de l'any 1978, d'acord amb l'Ajuntament. El treball, realitzat conjuntament entre Anton M. Pàmies i l'arquitecte municipal, porta data del desembre de 1983 i fou lliurat el maig de 1984.

La filosofia de la Norma Complementària era la de delimitar àmbits de sòl consolidat com a sòl urbà d'atenció especial que havien de ser objecte de plans especials de desenvolupament en una segona fase. A més, s'havia de crear un sistema general d'infraestructures viàries coherent i proposar infraestructures de sanejament i un sistema d'espais lliures i d'equipament. Tot plegat, es tractava de corregir i contenir els processos anormals detectats en l'estudi previ, la qual cosa significava també incloure alguns canvis en la classificació del sòl. Aquesta última operació se situava al límit d'allò que legalment podia atribuir-se a una Norma Complementària, però la bona disposició de l'administració salvà l'escull. El sòl classificat era, deixant de banda el poble estricte i l'eixample:

50,19 Ha	de sòl urbà en 6 sectors
146,32 Ha	de sòl urbà especial en 17 sectors
175,58 Ha	de sòl urbanitzable en 13 sectors
372,09 Ha	

Si es comparen aquestes superfícies amb les de la Norma Subsidiària, s'observa una clara disminució (de 1.212,04 a 372,09 Ha) fruit d'una visió més realista i una voluntat política decidida.

S'establien ordenances concretes per a cada classe de sòl i, sobretot, unes normes per a la gestió del sòl urbà especial, preveient que el sistema d'actuació seria el de compensació i que calia desenvolupar individualment la Norma per a cada sector. A partir d'aquí, s'establien terminis per a presentar els projectes de compensació i d'urbanització i condicions temporals per a concedir llicències.

La Norma Complementària va posar les bases per tal que els sòls amb voluntat de ser urbans, però mancats d'algun servei d'equipament, poguessin executar les obres necessàries i/o fer les cessions de sòls per equipaments i espais lliures, a través de l'elaboració dels corresponents Plans Especials. Per a cada sector, doncs, es buscava la dotació de serveis urbanístics, la definició del sistema viari local i la previsió d'espais per a possibilitar el reequipament local.

Al mateix temps deixava patent la voluntat de reduir el sòl urbanitzable de la Norma Subsidiària, i la necessitat d'elaborar un planejament que recollís les transformacions del sòl i fes una avaluació realista de les necessitats de sòl urbanitzable. Aquest nou planejament era, per al municipi del Catllar una qüestió no estrictament urgent, però necessària per tal que tots els agents que intervenen en els processos urbanístics tinguessin una eina clara de treball.

1.8. La iniciació d'expedients de disciplina urbanística.

L'any 1981 s'organitzà el servei d'inspecció d'obres. Les que s'executaven sense llicència, fossin de la naturalesa i grandària que fossin, eren objecte de denúncia i de la incoació d'un expedient de disciplina urbanística. En els registres municipals s'hi comptabilitzen 902 expedients en la vintena d'anys que van des de 1981 fins a 2000.

A més de la intenció disciplinària inherent al sistema, es pretenia també produir la sensació que, malgrat tot, l'Ajuntament prenia la iniciativa del control, es feia present i vigilava que s'actués correctament perquè, en cas contrari, la impunitat deixava d'estar garantida com en temps passats. L'altra pretensió era la d'evitar costés el que costés que s'estenguessin les taques de sòl ocupat o bé se'n creessin de noves.

Fins que no es va aprovar la Norma Complementària l'any 1984 es van incoar 130 expedients, dels que 116 (89,23%) estaven fora del sòl urbà delimitat. Del 1985 al 1990 (a primers de 1991 es va aprovar la Revisió de la Norma Subsidiària), se'n van incoar 305.

1.9. L'actualització parcial del Cadastre d'Urbana.

Una de les fórmules emprades per controlar la situació urbanística consistí en l'actualització del Cadastre d'Urbana. Aquesta operació, a més de l'evident intenció fiscal, havia d'aportar informació actualitzada útil per al coneixement dels diferents sectors.

La decisió de procedir a l'actualització s'acordà en les sessions plenàries del 3 de març i del 14 de juliol de 1983 i s'encarregà primer a l'arquitecte municipal, el qual enllestí els tres polígons següents.

Polígon	Parcel·la i polígon cadastre de rústica	Superfície	Núm. parcel·les	Data final
10. Bonaigua	24/26	66.692 m ²	57	4/1984
11. El Carme	6 i 9/27		67	12/1983
12. Pins Blanc			31	12/1983

Posteriorment se n'encarregà una altra tanda a l'empresa URPROVEN. Molt poques parcel·les i edificacions estaven legalitzades i donades d'alta.

1.10. El Desenvolupament de la Norma Complementària.

La Norma Complementària va ser el primer instrument urbanístic d'una certa operativitat, que va permetre el desenvolupament individualitzat per sectors.

L'Ajuntament perseguia la cohesió interna dels parcel·listes d'un sector, no sempre fàcil. Si encara no l'havien constituïda, suggeria la constitució d'una associació de propietaris que havia de designar representants per tal que actuessin d'interlocutors davant l'Ajuntament. Se'ls feia veure la necessitat i conveniència de legalitzar la situació urbanística del sector, cosa que permetia l'obtenció de llicències i en conseqüència, la normalització en la incoació d'expedients de disciplina urbanística. Després, un cop constituïda la Junta de Compensació, permetria projectar i executar les obres d'urbanització, que significaria el final del procés de legalització i una plusvàlua notable.

Un cop els representants dels parcel·listes havien obtingut de la majoria l'adhesió a l'inici del procés, es podia escollir entre encarregar lliurement el planejament parcial o bé firmar un conveni de col·laboració amb l'Ajuntament mitjançant el qual els parcel·listes es comprometien a aportar tota la documentació informativa necessària (parcel·lària i registral) i l'Ajuntament a redactar i tramitar el projecte. Sempre es va escollir aquesta segona opció.

El Desenvolupament de la Norma Complementària per a cada sector (assimilat a Pla Especial per la Comissió d'Urbanisme), per més que estava concebut com un document senzill, va comportar un llarg procés de recerca d'informació i d'acords amb els parcel·listes. Però, pel fet de ser un procés concertat, va tenir èxit en tots els casos, excepte en el sector dels Cocons.

Els sectors amb planejament desenvolupat segons aquest sistema són els de la relació següent, on s'inclouen també els que van ser aprovats posteriorment d'acord amb la Revisió de la Norma Subsidiària perquè, comptat i debatut, no canviava gaire cosa més que el títol dels projectes.

- SECTOR 32: El Carme-Coll de Tapioles (redactat conjuntament amb Pins Blanc).
- SECTOR 33: Pins Blanc (redactat conjuntament amb El Carme)
- SECTOR 35: Mas Vilet dels Pins
- SECTOR 2: Santa Tecla
- SECTOR 22: Pins Manous 3
- SECTORS 30 i 31: Mas Blanc i la Guinerdera.
- SECTOR 23: Mas d'Enric
- SECTOR 17: Partida Manous 1
- SECTOR 18: Partida Manous 2
- SECTOR 3: Mas de Gerembí
- SECTOR 28: Els Cocons

- SECTOR 21: Mas de Panxé
- SECTOR 16: La Quadra dels Manous
- SECTOR 4: Mas de Cosme
- SECTOR 5: Masieta de Salort

Per tant, entre els anys 1986 i 1995 es van redactar des de l'Ajuntament els Desenvolupaments de la Norma Complementària (o bé els Plans Especials de Reforma Interior) dels 16 sectors anteriors, tots aprovats definitivament excepte un.

Després de l'aprovació de la Norma Complementària (1984) i de l'entrada en vigor de la revisió de la Norma Subsidiària (1991), van aprovar-se, a més dels plans anteriors, els plans parcials següents:

- Mas de Pallarès (Cinc Estrelles).
- Pla Parcial Tarragona Parc.
- Pla Parcial Bonaigua (àmbit consolidat).

Pel fet que tots els 16 documents de Desenvolupaments de la Norma Complementària segueixen una mateixa estructura, se'n poden deduir les dades següents:

Serveis en el moment de la redacció:

Viari: excepte alguns accessos pavimentats de forma precària, tots els carrers estaven explanats però sense pavimentar, sempre transitables amb vehicles de motor, la majoria en un estat acceptable i alguns en estat deficient.

Baixa tensió: només en sis casos es disposava d'una xarxa elèctrica i sempre era aèria i bastant anàrquica, fruit de diverses ampliacions segons anaven apareixent les necessitats.

Sanejament: sempre es realitzava evacuant les aigües residuals a pous negres.

Enllumenat públic: no n'hi havia en cap sector.

Aigua: hi havia subministrament d'aigua en tretze dels setze sectors, sempre provinent de pous privats o bé comunitaris. Les xarxes eren anàrquiques, sense tancar circuits i de secció escassa. Els dipòsits, insuficients per garantir les reserves adequades.

Telefonia: només en sis sectors es disposava d'una xarxa telefònica i sempre era aèria i bastant anàrquica, fruit de diverses ampliacions segons les necessitats dels abonats.

Superfícies:

La superfície total dels 16 sectors era d'1.536.514,22 m² que corresponia a 1.146 parcel·les d'aprofitament privat. Aquestes parcel·les representaven entre un 64,41 i un 79,75% de la superfície del sector. En tots els casos es va aconseguir preveure zones de cessió obligatòria i gratuïta per a verd i equipament, en una proporció que oscil·la entre el 10,48 i el 18,62% de la superfície del sector.

Consolidació:

Entre un 51 i un 87% de les parcel·les, segons el sector, tenien alguna edificació construïda, la major part d'ús residencial, més o menys precàries. La precarietat s'accentuava quan les edificacions tenien un ús diferent del residencial (trasters, galliners, magatzems, etc.).

Procedència dels parcel·listes:

Tots els plans inclouen una relació de propietaris amb les seves adreces. En alguns casos es desconeixia el propietari o bé la seva adreça. Tot plegat es va localitzar la residència de 1.062 propietaris distribuïts tal com indica el quadre següent:

Nom sector	Núm. Sector	Any presa dades	Tarragona ciutat	Sant Pere i Sant Pau	Resta municipi Tgna	El Catllar	Resta	Total
El Carme	32	1986	50	3	6		2	61
Pins Blanc	33	1986	15		1	4	4	24
Santa Tecla	2	1986	15	2	3		3	23
Manous 3	22	1988	62	46	7		18	133
Mas Vilet	35	1988	40	9	20	3	39	111
M.Blanc Guinerd	32 i 33	1989	87	17	32	8	14	158
Manous 1 i 2	17 i 18	1990	63	26	66	4	5	164
Mas d'Enric	23	1990	24	15	9		2	50
Mas de Gerembí	3	1992	29	7	29	9	3	77
Mas de Panxé	21	1993	26	17	15	1	3	62
Cocons	28	1994	89	6	24	11	12	142
Quadra Manous	16	1995	8	19	3		1	31
Mas de Cosme	4	1995	3		9		1	13
Masieta Salort	5	1995	11		1		1	13
TOTAL (%)			522(49,15)	167(17,52)	225(21,18)	40(3,76)	107(10,17)	1.062

La mostra és prou eloqüent i representativa, per més que no correspongui al moment de la primera adquisició de les parcel·les. El territori sobre el qual es localitzen les propietats representa gairebé la totalitat del sòl urbà especial classificat a la Revisió de les Normes Subsidiàries.

Tal com es pot apreciar, la immensa majoria de parcel·listes provenen del municipi de Tarragona (86,06%). D'entre aquests destaquen en primer terme els de Tarragona-ciutat (49,15%) i després els del barri de Sant Pere i San Pau (15,72%), el barri més proper al Catllar.

Els provinents de Tarragona-ciutat són majoria en tots els sectors excepte a la Quadra dels Manous i a Mas de Cosme (25,81 i 23,08% respectivament). Es tracta de dos sectors poc significatius on dominen aclaparadorament els de Sant Pere i Sant Pau en el primer cas (61,29%) i els de la resta del municipi tarragoní en el segon (69,23%). En general, els de Sant Pere i Sant Pau són molt presents als sectors que els hi són més propers, a l'extrem sud-oest del terme.

Cal remarcar la presència, a Mas Vilet, de 39 propietaris d'altres municipis de Catalunya (llevat de Tarragona i el Catllar). Són bàsicament de Manresa i de Sabadell, les dues ciutats d'origen dels promotors inicials de la parcel·lació. Els que figuren com a residents al Catllar són, en realitat, propietaris que provenen de fora i que, al marge de si hi constaven empadronats, van preferir donar l'adreça de la mateixa parcel·la.

Tot i mantenir-se en franca minoria, allà on s'enregistren més residents als barris de Tarragona, bàsicament els de ponent i entre aquests, sobretot, de Bonavista, és als sectors de Manous 1 i 2 (40,24%) i Mas de Gerembí (37,66%), tres dels més caòtics del terme, urbanísticament parlant.

1.11. La revisió de 1991 de la Norma Subsidiària.

Les eleccions municipals del maig de 1983 permeteren l'accés a l'alcaldia de l'anterior tinent d'alcalde d'urbanisme, Josep Maria Gavalda, que havia promogut les anteriors mesures de control de la legalitat urbanística.

Estant encara en fase de redacció la Norma Complementària, el nou alcalde es començà a proposar la revisió de la Norma Subsidiària de l'any 1978, com a eina més adequada per fer front a la situació. Així, el mes de febrer de 1984, l'arquitecte municipal ja elaborà una proposta per tal que el plenari prenguéssin l'acord de revisió. Mentrestant es modificaren puntualment les NS vigents en dues ocasions: la primera afectava una part de l'Eixample i la segona les ordenances. També s'aprovà el Pla Parcial de Masia Boronat, a tocar del poble però a l'altra banda del riu. Un altre petit pla parcial, el de Sant Magí, tocant a Santa Tecla, es quedava en la fase de tràmit, igual com Tarragona Parc, a la carretera del Pont.

Amb tot, l'acord de revisió no es prengué fins a l'altra legislatura i el desenca-

denà la iniciativa de la Gerència del Cadastre d'aprovar una nova Ponència Tècnica de Valors Cadastrals al municipi. Efectivament, els terrenys classificats com a urbanitzables, que eren la major part del terme, haurien de pagar contribució urbana, i això significava un greu perjudici per una gran proporció de propietaris de finques classificades d'aquesta forma que no tenien cap expectativa, a la llum del planejament general vigent, de transformar els seus terrenys en urbans. Per tant, si es revisaven les Normes Subsidiàries es podria aconseguir un triple objectiu: ajustar el model de desenvolupament a criteris realistes, controlar els processos vius d'ocupació del territori i d'edificació sense ambigüitats legals d'interpretació i evitar l'aplicació de criteris impositius perjudicials.

L'encàrrec per la revisió es formalitzà el 04/06/1990 a l'arquitecte municipal i a l'arquitecte tarragoní Miquel Ripoll López. L'aprovació definitiva s'acordà en sessió de la Comissió d'Urbanisme de Tarragona del 9 de gener de 1991 i es publicà al DOGC del 9 de desembre següent.

La filosofia de la Revisió anava en la línia de la Norma Complementària i es basava en la reducció dràstica del sòl urbanitzable, del que es classificaria no gaire més d'aquell del que se sabia de l'existència d'iniciatives serioses de planejament i també del que fos necessari per completar el sistema general viari; a més, es disposaven dos sectors a la zona de Cocons, a tocar del camp de golf, amb la intenció de localitzar-hi actuacions de més prestigi. Aquest criteri, juntament amb la reducció de la densitat en ciutat-jardí de 25 a 10 habitatges per hectàrea, ajudaria a proporcionar les previsions de creixement i evitaria la presència de l'especulador fàcil. Hi havia, certament, molt poc interès a facilitar l'aparició de noves iniciatives urbanitzadores que potser haurien estat llamineres en altres municipis propers.

La vocació del municipi era residencial i, per tant, tot el sòl urbanitzable es qualificava de ciutat-jardí, amb habitatges unifamiliars, excepte un petit sector de sòl industrial al costat del preexistent i en previsió d'eventuals ampliacions.

En el sòl urbanitzable, les noves NS es proposaven delimitar els sectors que podien ser objecte de pla parcial posterior, fent una previsió possibilista de les expectatives del municipi. Aquests sectors s'havien previst, normalment, com a teixits que podien facilitar el cosit del sòl urbà existent, augmentant amb els seus equipaments el nivell de dotacions dels sectors menys equipats.

Les superfícies del sòl segons la seva classificació, van resultar ser:

Sòl urbà	1.656.067 m ²
Sòl urbà especial	1.447.468 m ²
Sòl urbanitzable	1.215.897 m ²
TOTAL	4.319.432 m²

El total de superfície de sòl urbà i urbanitzable representava ara el 16,36% del total del terme municipal, davant del 45,92% de les antigues Normes Subsidiàries.

En el sòl urbà es preveïen 111.768 m² d'espais lliures i 78.649 m² d'equipaments, als que calia afegir els 27.845 m² d'espais lliures i els 3.705 m² d'equipaments que estava previst aconseguir amb l'execució de les 4 unitats d'actuació.

Plans aprovats a partir de la Revisió de les Normes Subsidiàries de l'any 1991 (a més dels plans especials relacionats abans):

- PP. Bonaigua, promogut per la Comunitat de Propietaris, redactat per l'arquitecte Antoni Batlle Caravaca (entrada a la CPU 11/11/1992 exp. 1987/003).
- PP. Mas Moregons, promogut per INMUEBLES DE LA COSTA, de Tarra-gona, redactat per l'arquitecte Pascual Monravà Gassol. Presentat a tràmit el 24/10/1990 i aprovat definitivament el 08/09/1993.
- PERI la Cativera, redactat per l'arquitecte Rodolfo Picazo per encàrrec de la Direcció General d'Urbanisme, que va assumir el cost del pla a petició de la Comunitat de Propietaris. Tingué una llarga tramitació des de l'any 1991 fins que va ser aprovat inicialment el 03/08/1995 i definitivament el 17/01/1996.
- PP. Sector 24, promogut per ALIN TAGNA i redactat per l'arquitecte Lluís M. Serra Solé (entrada C.U.T 12/07/2001, exp. 2001/0636).
- PP. Sector 17 promogut per ALIN TAGNA i redactat per l'arquitecte Lluís M. Serra Solé (entrada C.U.T 13/09/2001, exp. 2001/0804).
- PP. Sant Magí, promogut per Adisbe Internacional i redactat per l'arquitecte Antoni Ubach Nuet. Aprovat inicialment el 23/05/1991. No es continuà el trà-mit.

En l'àrea de planejament, també es van tramitar les següents Modificacions pun-tuals de Normes:

Equipaments.	Entrada C.U.T 03/06//1994 (exp. 1994/376).
Diversos.	Entrada C.U.T 15/04/1997 (exp. 1997/231).
Diversos.	Entrada C.U.T 30/08/2002 (exp. 2002/4511).

Pel que fa a la gestió, es van constituir més d'una desena de Juntes de Compensa-ció i alguna entitat de conservació, totes les quals anaren redactant els seus projectes d'urbanització.

1.12. La transició urbanística.

Arribat un cert moment, entorn de l'any 2000, es pot considerar que el problema de la massiva *okupació* del territori iniciada trenta anys abans s'havia pogut domesticar i estava sota control. A partir d'aquí s'albirava una nova perspectiva, i així ho van en-tendre alguns grups inversors privats interessats a desenvolupar alguns dels sectors

de sòl urbanitzable disposats de forma intersticial i estratègica per la Revisió de les Normes Subsidiàries de l'any 1991. Es tractava dels següents sectors:

- Cinc Estrelles, fases segona i tercera.
- Mas de Moregons.
- Tarragona Parc
- Els sectors 24 i 56, Parc de Llevant, al sud del terme per la part de la carretera de Monnars.

Quedava encara molta feina per fer, més de gestió urbanística que de planejament. Però el problema pendent de més importància era el del sanejament. A banda del poble estricte, l'Eixample i Masia Boronat, cap altre sector podia resoldre el sanejament de les aigües residuals d'una forma normal, perquè cap col·lector no els podia servir.

La preocupació per aquesta qüestió venia de lluny. La Norma Complementària ja preveia estacions depuradores situades estratègicament per tal que el poguessin fer servir el màxim nombre possible de sectors però, en desenvolupar-se individualment cada un d'ells, es feia ben bé impossible establir fórmules adequades de compensació que garantissin la construcció de les depuradores. D'altra banda, el sistema era car i encara presentava el problema de la destinació final de les aigües depurades.

Les Normes Subsidiàries de l'any 1991 establien que, si no s'aconseguia un conveni per regar finques veïnes, les aigües depurades s'havien de recircular per regar les zones verdes públiques i privades. Totes dues solucions eren prou dificultoses i presentaven problemes que s'havien arribat a fer insolubles de manera que, en general, es continuà amb els desguassos cap a pous filtrants individuals.

La legislació urbanística estipula que s'ha de disposar d'una xarxa de clavegueres, i per això hi és en els sectors que s'han urbanitzat, tot i que no es pot utilitzar perquè es desconeix el lloc on s'han d'abocar les aigües, depurades o no. Tan sols remarcar l'excepció de Mas Vilet, que s'ha dotat d'una depuradora ecològica; i de Cinc Estrelles, que aboca les aigües un cop depurades a la zona verda.

Calia reclamar que l'administració competent concretés els seus programes i executés la solució, que ha de passar per la construcció d'un col·lector en el torrent de les Ànimes.

2. Un espai de projecte

Acabat l'any 2002 s'havia aprovat definitivament el planejament parcial de bastants dels sectors de sòl urbanitzable previstos a les vigents Normes Subsidiàries, una part important del sòl destinat l'any 1991 al creixement urbanístic. Dels sectors restants, n'hi havia alguns amb iniciativa de planejament coneguda.

Revisades mínimament les expectatives de desenvolupament del municipi, era evident que es feien necessàries determinades previsions que obligarien a modificar

substancialment l'estructura general i orgànica del territori. Per primer cop s'estava en disposició de realitzar una planificació general prèvia a l'ocupació del territori. Si s'havia d'escometre aquesta planificació, caldria elaborar un argumentari coherent i fer-ho sobre bases intel·lectuals sòlides.

La planificació prèvia, per tal que sigui correcta, s'ha de recolzar en determinats coneixements que convindrà adquirir i que fan referència, entre d'altres, a l'estudi dels fluxos de la població en relació a l'àmbit que interessa. La demografia dels pobles i les ciutats ja fa temps que no depèn tan sols del creixement vegetatiu, sinó que hi ha altres fenòmens, complexos, que hi intervenen d'una manera encara més significativa. Si es volen fer previsions de futur, s'han de conèixer els mecanismes d'aquests fenòmens.

Qualsevol planificació de futur en el municipi del Catllar s'ha d'entendre en el marc d'un territori molt més ampli i amb una funcionalitat comuna. En aquest sentit, el planejament municipal ha d'encaixar bé en el conjunt i ser-ne solidari, sense localismes perniciosos però mantenint les identitats. Podria resultar excessiu multiplicar esforços i recursos per dotar tots els municipis de tots els equipaments possibles o bé, per exemple, de polígons industrials, amb el pretext que són creadors segurs de riquesa. Cal actuar amb una lògica global que hauria d'estar prèviament establerta d'acord amb estratègies comarcals consensuades. Però aquest no era el cas i, per tant, el municipi del Catllar havia de saber quina era la seva vocació i, en funció d'això, estimular les seves potencialitats. Al Catllar, la vocació és inequívocament residencial i l'actiu més important és la qualitat del seu patrimoni natural.

Caldria planificar, doncs, amb el màxim respecte cap aquest patrimoni, amb equilibri, coherència i harmonia, és a dir, de forma sostenible. Desenvolupament sostenible, si així es vol, en contraposició a desenvolupament implacable. La ciutat ha d'estar en la natura, no pas sobre la natura.

2.1. Tendències

2.1.1. La influència de Tarragona. Consolidació de primeres residències.

Està previst que el Pla Territorial Parcial del Camp de Tarragona abasti sis comarques: les tres tradicionals més el Priorat, la Conca i el Baix Penedès. Al marge de la idoneïtat d'aquesta divisió, aproximadament la tercera part de la població activa de les sis comarques treballa fora del seu municipi. Seguint el mètode de les quatre iteracions⁴ s'arriba a delimitar una àrea de 69 municipis que conformen allò que es podria denominar l'àrea urbana del Camp, un espai que funciona com si es

⁴ S'identifica un municipi central al qual es van agregant aquells municipis que hi envien a treballar com a mínim un 15% de la població activa resident. Tot seguit es repeteix la mateixa operació a partir de les àrees resultants fins a quatre iteracions.

tractés d'un tot integrat. Naturalment, el Catllar es troba dins la primera corona d'aquesta àrea.

L'espai integrat del Camp es caracteritza per la dispersió de la urbanització, amb predomini d'usos turístics a la zona costanera i assentaments de primera residència —encara més dispersos— a l'interior. Tanmateix, el territori ha seguit un procés d'especialització per zones en funció del conjunt. Especialització d'usos i també de caràcter social en la conformació de la qual, més que no pas les voluntats municipals, el mercat immobiliari ha actuat de motor. De motor i, alhora de filtre, a través dels preus, tot establint una separació o bé diferenciació de grups socials.

Dins d'aquest marc, el municipi del Catllar ha tingut una vocació d'especialització residencial ben activa. La interrelació amb la ciutat de Tarragona i la seva àrea ha estat i és ben evident, bàsicament per una raó de proximitat. Els efectes, tal com s'ha vist anteriorment, han consistit en la fragmentació del territori per formar nuclis de segones residències. Es tracta de nuclis que es troben encara en ple procés de transformació a causa de la urbanització, el reequipament, la millora de la interconnexió i l'accessibilitat i, sobretot, de la supressió de l'estacionalitat en l'ocupació dels habitatges.

El procés de reconversió d'habitatges secundaris en principals no és, en principi, consumidor de nova residència. Pot tenir repercussions urbanístiques però, més que res, les implicacions seran de caire funcional, com ara les noves necessitats de serveis i equipaments i la demanda de més facilitats amb relació a la mobilitat cap a l'exterior: a la ciutat, a la feina, a l'escola, a les platges i als centres d'esport i d'esbarjo. Són demandes i necessitats que cal atendre degudament per tal d'evitar que determinades situacions s'enquistin i iniciïn un procés de degradació.

2.1.2. L'adscripció a l'àrea de Barcelona.

D'un temps ençà, es constata que l'àmbit del Baix Gaià s'integra progressivament en les dinàmiques de la conurbació de Barcelona, la regió metropolitana de la qual hauria sobrepassat ja els límits tradicionals per abastar àmbits cada cop més allunyats, com ara el Baix Gaià. Efectivament, des de fa unes dècades es detecta un elevat nivell de relacions amb aquella regió, més enllà, fins i tot, de les relacions de cap de setmana o bé dels períodes de vacances⁵.

La integració turística té poc a veure amb la metropolitanització, però el fet és que cal parlar també d'una integració residencial i funcional. Un estudi sobre mo-

⁵ Vegi's per aquesta qüestió, JOAN LÓPEZ. L'expansió metropolitana cap al Baix Gaià: causes, forma i conseqüències, dins "Recull de Ponències de les I jornades tècniques; ordenació del territori". GEPEC Reus, 2000.

L'autor considera el Baix Gaià integrat pels municipis d'Altafulla, el Catllar, Creixell, la Nou de Gaià, la Pobla de Montornès, la Riera de Gaià, Roda de Barà, Salomó, Torredembarra i Vespella.

bilitat obligada per motiu de treball a la regió metropolitana de Barcelona de l'any 1996⁶ indicava pel Baix Gaià una acceleradíssima tendència a incrementar relacions per motiu de treball amb la regió metropolitana de Barcelona. Si es mantingués aquest ritme, el nivell d'integració amb Barcelona podria aproximar-se en poc temps a l'existent amb Tarragona.

La falta relativa d'habitatge, el seu preu elevat i la recerca d'una qualitat de vida que es percep millor fora de les ciutats més densificades, són factors que tendeixen a expulsar població de l'àrea de Barcelona. Aquests factors han estat contrarestats tradicionalment per la necessitat de proximitat al centre urbà tant per la seva activitat com pels seus serveis i equipaments. Ara bé, en el moment en què les millores en el transport incrementen l'accessibilitat global, deixa de ser una necessitat la proximitat física al centre, de manera que la població comença a escampar-se sobre el territori. A mesura que augmenta l'accessibilitat, la distància a la qual la població anirà a residir també s'incrementa. El procés ja s'ha iniciat als municipis costaners del Baix Gaià propers a les sortides de l'autopista per Torredembarra i el Vendrell. Ara, però, s'ofereix una nova perspectiva amb l'estació del TGV de Perafort- la Secuita que afectarà, naturalment d'una forma més important, els municipis més propers. El terme del Catllar està a 1000 m de la nova estació projectada i el poble a 5.000 m.

Aquests nous fluxos previsibles faran que el Catllar es vegi afectat per una dinàmica d'un volum i una escala molt superior a l'actual. Hi pot haver una falta de control de molts dels factors que intervenen en aquest desenvolupament i una probable impossibilitat de preveure la futura evolució del municipi.

En el període 1991-1996, la regió metropolitana de Barcelona va enviar 22.010 emigrants a les comarques tarragonines. D'aquests, uns 3.500 corresponen als 10 municipis del Baix Gaià inclosos en l'estudi de Joan López, sobretot els costaners. D'ara endavant, amb la nova estació de Perafort- la Secuita, és impossible saber com es modificarà aquest flux, però és segur que incrementarà el seu ritme. Si és així, el municipi del Catllar es veurà afectat amb implicacions funcionals, però també urbanístiques. És a dir, hi haurà consum de sòl i d'habitatge.

Si la freqüència dels combois és l'adequada, la nova estació de tren permetrà accedir al mateix lloc de treball des d'un lloc de residència més allunyat però de millors condicions. Així, famílies procedents de l'àrea de Barcelona s'establiran a Tarragona, els Pallaresos, la Secuita, Perafort i també el Catllar que, cal recordar-ho, queda en una posició resguardada de les vistes sobre el polígon petroquímic de la refinaria. Proximitat a les vies de comunicació i a la ciutat de Tarragona,

⁶ Roca Cladera, J. (dir): La delimitació de l'àrea metropolitana de Barcelona. Centre de Política del Sòl i Valoracions. Barcelona 1998.

absència de vistes molestes, equipaments, qualitat ambiental i preu, seran factors importants a l'hora de decidir la residència principal dels nous emigrants, els que, durant la primera generació com a mínim, encara tindran Barcelona com a referent psicològic.

2.1.3. L'agrupació del Baix Gaià.

El Catllar es troba dins l'àrea metropolitana del Camp de Tarragona o bé, si es vol, dins de l'àmbit territorial del mateix nom, que és de la manera com ho explicita el Pla Territorial General de Catalunya, aprovat el març de 1995. Sigui quin sigui el nom, caldrà que qualsevol previsió es faci des de la perspectiva de la pertinença a un àmbit comarcal que, al cap i a la fi, serà el que planificarà el transport i les altres infraestructures, o les demandes de sòl residencial i de serveis.

El PTGC s'ha de desenvolupar, aquí, mitjançant un Pla Territorial Parcial que haurà de dimensionar els usos del sòl (residència, activitat, serveis...) que el planejament urbanístic municipal haurà de respectar.

El Consorci del Camp de Tarragona, creat l'any 2002, podria tenir un paper fonamental en la redacció d'aquest Pla Territorial Parcial, però sembla haver perdut força en els últims temps. Potser per obviar la qüestió, l'any 2002, l'alcalde de Tarragona, en el marc del Consell Comarcal del Tarragonès, es va mostrar favorable a fer determinades previsions conjuntament amb els municipis que integren el Baix Gaià. Són previsions relacionades amb la preparació d'infraestructures destinades bàsicament a l'explotació turística de la zona però, segons va manifestar, d'acord amb models sensiblement diferents dels de les zones Salou - Cambrils (hotels i apartaments) i Torredembarra - Creixell - Roda (habitatges unifamiliars). És de suposar que es pretindrà atreure un turisme no tan estacional ni tant de masses, ni tan interessat exclusivament en el sol i la platja. Un turisme, doncs, que apreciarà valors que tenen a veure amb la qualitat ambiental, amb el respecte i bon ús del territori.

Es tracta d'una bona iniciativa en què caldrà treballar i en el marc de la qual caldrà resoldre problemes d'infraestructures que afectaran el municipi del Catllar, sobretot pel que fa als aspectes de comunicació i transport, de classificació de sòl i d'infraestructures pròpies de l'activitat turística. El Catllar és un municipi amb potencialitats interessants en aquest camp i caldrà fer-les evidents, tot buscant un equilibri natural amb els altres municipis.

2.2. Noves iniciatives que cal canalitzar.

Dins la nova realitat metropolitana camptarragonina, el Catllar és un municipi atractiu. Els seus recursos naturals i la seva proximitat estratègica el fan aparèixer com un diamant en brut, objecte ja de determinades temptatives urbanístiques de certa

envergadura promogudes per la iniciativa privada, que s'hauran de canalitzar en el marc d'un plantejament seriós, coherent i participatiu.

En una primera etapa, el municipi va ser esquitxat per taques de parcel·lacions espontànies disposades arbitràriament sense cap visió de conjunt. Consolidada la democràcia, la segona etapa va significar un intent d'estructuració d'allò que s'havia heretat, sense poder anar gaire més lluny. A partir d'ara, tot respectant al màxim les implantacions anteriors, cal fer un altre pas i repensar el futur en funció de les pròpies necessitats i també d'una organització territorial de molt més abast geogràfic sotmesa a les dinàmiques que s'han apuntat anteriorment.

Altres cops apareixeran fenòmens externs no controlables que es traduiran en diverses ocupacions dels sòls del municipi. Altres cops, ben segur, les ocupacions seran prèvies a la preparació de les infraestructures generals necessàries. Però ara hi haurà la possibilitat de preparar el futur i passar d'una situació d'ocupació del territori a una altra en què el territori esdevingui un espai de projecte, un àmbit en el qual la col·lectivitat reflexiona sobre l'esdevenidor i es dota democràticament d'un projecte col·lectiu tot adoptant un seguit d'estratègies per fer front als reptes que plantegen les dinàmiques econòmiques, territorials i socials. Un projecte social, econòmic, urbanístic i ambiental que sigui capaç d'ordenar el desenvolupament en favor de la població, la primera beneficiària del territori.

El municipi no està col·lapsat. Disposa encara de grans espais disponibles per a nous desenvolupaments, la qual cosa el converteix en un municipi emergent de l'àrea metropolitana camptarragonina. Caldrà fer bon ús d'aquestes potencialitats perquè altrament, si el territori —que tot i així és un bé escàs— es malbarata en actuacions poc assenyalades, les potencialitats canviarien de signe.

D'altra banda, els mitjans de l'administració municipal són ara —dintre de la precarietat— ben diferents de com eren en la dècada dels anys setanta. Els mitjans informàtics, la més estreta col·laboració de l'administració superior i la incorporació de nou personal, han d'ajudar a encarar amb més preparació els problemes del nous reptes.

Durant els últims mesos s'han posat de manifest diverses iniciatives que són simptomàtiques de l'interès que suscita aquest municipi, la més important de les quals és la construcció del nou centre penitenciari de Mas d'Enric.

En conseqüència, el municipi demanda un nou projecte de futur, que caldrà elaborar d'acord amb moltes sensibilitats i d'acord també amb moltes consideracions que caldrà fer evidents i posar sobre la taula de debat. Es tracta de millorar l'accessibilitat exterior, d'aconseguir competitivitat, vertebració interior, sostenibilitat i equitat social. Algunes d'aquestes mesures, les més urbanístiques, s'exposen en els següents capítols.

2.3. La planificació prèvia

2.3.1. El transport i les comunicacions

Un municipi ben organitzat és un municipi assequible i ben comunicat, capaç d'assegurar la mobilitat interna i externa de la població.

Per transport s'entén tant el de les energies canalitzades (aigua, gas, electricitat) com el de la informació (telecomunicacions) i el de les persones, que és el que es tractarà aquí. I més específicament el transport per carretera, per raons òbvies.

Pel que fa al transport d'abast supramunicipal, la futura agrupació de municipis del Baix Gaià hi té molt a dir, tant en l'aspecte del transport públic com del privat. En concret, pel Catllar serà necessari assegurar-se bones comunicacions amb:

- la ciutat de Tarragona i la platja, a través de la carretera de Monnars, que potser caldria perllongar uns quants metres per poder accedir directament a la platja Llarga.
- l'estació del TGV de Perafort- la Secuita mitjançant la millora substancial de la carretera del coll de Tapioles i l'enllaç amb l'estació des de la carretera del Pont.
- l'accés a l'autopista del Mediterrani per Torredembarra, que significa una millora, també substancial, de la carretera de la Riera.
- la zona industrial de Tarragona, polígons nord i sud i polígon de Valls, amb la previsió d'accessos a la carretera de Tarragona a Valls i a la futura autovia.
- la urbanització Boscos de Tarragona, habilitant per al trànsit l'actual pont sobre l'autopista entre Boscos i la Closa.
- l'interior de la subcomarca del Baix Gaià seguint un itinerari estructurant per una de les ribes del riu i que posi de manifest els valors paisatgístics.

Naturalment, no cal insistir-hi, aquestes mesures no beneficiarien tan sols el municipi del Catllar.

Pel que fa a la xarxa viària municipal caldrà, primer que res, que les diferents urbanitzacions prenguin consciència de la seva pertinença a una trama viària general que no s'ha de dissenyar només per servir-les individualment, sinó també per interrelacionar-les i per facilitar la mobilitat cap a l'exterior. El procés de conversió de segones en primeres residències ajudarà a aquest objectiu. Per tant, i a més d'això, caldrà:

- Avançar en la construcció d'una via paral·lela a la carretera del Pont que reculli per la banda de darrere tots els sectors que hi tenen accés. En general, es tracta de construir estructures viàries de distribució, provocant la interconnexió interna i evitant, per a realitzar aquesta funció, les estructures de comunicació de més abast.
- Evitar el coll d'ampolla de la carretera de Monnars a la Riera quan passa pel poble per tal de facilitar el desenvolupament de sectors col·laterals i també de facilitar la permeabilitat cap a l'interior del territori.
- El transport públic de viatgers continuarà sent un problema greu pel fet que el model dispers d'ocupació del territori no proporciona prou densitat de pobla-

ció per fer viable l'explotació de les diferents línies. Actualment, el servei de transport col·lectiu el presten les empreses privades:

- Autocars Segarra, de Bràfim a Tarragona per la carretera del Pont, amb 14 viatges els dies feiners.
- Autocars Plana, del Catllar a Tarragona per la carretera de Monnars, amb 7 viatges d'anada i tornada els dies feiners.
- Aquests serveis cobreixen necessitats eventuais de desplaçament a la ciutat de Tarragona, i només en una part del territori. En el futur caldrà preveure línies per connectar amb l'estació TGV i també amb la ciutat de Tarragona, dissenyades en funció dels fluxos reals dels desplaçaments de la població, no només de la catllarenca, sinó de tota l'àrea metropolitana. S'haurà de comptar amb la xarxa de transports de viatgers de la ciutat de Tarragona i amb la nova planificació del transport públic per part de l'administració competent.

2.3.2. Els serveis i equipaments necessaris.

La població necessita serveis i equipaments que s'hauran de dimensionar adequadament.

Caldrà redactar un pla especial d'infraestructures d'aigua, electricitat, gas i telecomunicacions que, tot superant l'actual anarquia fruit d'actuacions puntuals i visions massa sectorials, serveixi el territori d'una forma racional. L'aigua ha de provenir del Consorci d'Aigües de Tarragona, però sense menystenir les actuals captacions d'aigua subterrània. En el cas de l'electricitat, el gas i les telecomunicacions, potser l'actual procés de liberalització d'aquests serveis afavorirà la creació de xarxes més coherents. S'haurà de redactar un programa d'actuacions i d'inversions realistes, en combinació amb altres administracions, i s'haurà de disposar de personal adequat per executar-les.

La depuració d'aigües residuals és un problema que exigeix solucions ràpides, tal com s'ha vist anteriorment. Igual com l'aprofitament posterior de les aigües depurades.

Els equipaments s'han de contemplar des d'una triple escala de necessitats: l'escala comarcal, la municipal i la sectorial. Els primers són difícils de preveure, però s'hi ha de comptar, com també s'ha de comptar que n'hi ha dels que es poden denominar desitjables (hospitals, centres administratius, geriàtrics, etc.) i dels no desitjables (presons, tractament de residus, etc.).

Entre els equipaments d'àmbit municipal es farà necessària una ampliació generosa del cementiri, un nou centre d'educació infantil i primària i una llar d'infants, actualment a punt de ser acabats i fins i tot un institut d'ensenyament secundari. També caldrà començar a pensar en unes noves dependències municipals que puguin allotjar el personal i els equips necessaris per atendre la nova població: serveis tècnics, d'estadística, cadastre, arxiu, etc.

A banda d'alguns equipaments esportius i culturals més simbòlics i singulars, n'hi ha d'altres que han de tenir una dimensió més reduïda en funció de l'àmbit que han de servir. Cada sector disposa de sòl per fer possible aquest reequipament a la seva escala. Però tots els sectors que tenen accés a través de la carretera del Pont conformen, sumats, un superàmbit al que cal afegir altres sectors dels termes municipals de Tarragona i dels Pallaresos que hi són limítrofs. Aquest superàmbit demandarà equipaments més específics que caldrà preveure i que inicialment hauran de ser de naturalesa comercial de productes de primera necessitat.

2.3.3. Els recursos naturals i el patrimoni.

Una bona ordenació ha de tenir ben presents els recursos naturals preexistents sobre el territori. El territori no s'ha d'utilitzar com a simple suport físic d'objectes construïts, sinó que s'ha de concebre com a argument de l'activitat humana, que es desenvolupa en camps molt diversos i que té necessitat d'aire, d'aigua, de flora, de fauna, de vistes, de paisatge, de boscos, d'espais conreats ... L'espai no construït té valor en ell mateix, equivalent al de l'espai construït. És en aquest sentit que, més que arbitrar mesures de protecció de l'espai buit, cal desenvolupar-lo i dinamitzar-lo.

La viabilitat de les agrupacions urbanes –pobles i ciutats– està en funció del seu entorn, perquè és amb l'entorn que es produeixen tot un seguit de relacions, fins i tot més enllà de la qualitat visual del paisatge. Efectivament, el funcionament de les ciutats segueix un esquema metabòlic amb entrades de recursos que faciliten els processos urbans i sortides de productes i de residus. Aquest metabolisme s'ha de produir d'una forma harmònica, sense que signifiqui un empobriment qualitatiu del territori, al qual es tendirà indefugiblement si no hi ha una planificació prèvia, és a dir, si no s'aconsegueixen dominar d'alguna manera les forces del mercat immobiliari —que es manifesten sovint en la direcció contrària— i la urbanització pensada només d'acord amb paràmetres purament mercantilistes.

El tractament del medi rural ha d'aconseguir un espai obert, ordenat, estable i d'alta qualitat ambiental. Aquest tractament ha de contemplar les masses boscoses, els terrenys d'alt valor agrícola, els masos, la xarxa de camins rurals, els itineraris d'interès, els espais amb valors paisatgístics, els cursos d'aigua amb les seves ribes, la flora i la fauna.

S'ha de mantenir i millorar el patrimoni construït, la mateixa estructura del poble, el castell –adquirit el 2002 per l'Ajuntament– i els edificis urbans i rurals d'interès que s'han d'incloure en un catàleg. Entre aquests últims, destaquen els Cocons i la fàbrica-molí paperer.

Hi ha també un patrimoni arqueològic molt interessant, amb jaciments de molta significació i de diverses èpoques als Vinyets, a la Cativera, davant mateix del Castell, etc.

2.3.4. La preparació del sòl nou.

Hi ha alguns conceptes bàsics que poden semblar molt obvis, però que cal posar sobre la taula per tal que siguin objecte de debat i de les decisions més encertades.

Ciutat dormitori

Més que no pas per la residència de la població, els fenòmens territorials actuals s'expliquen pels seus fluxos. La mobilitat obligada (residència - treball i residència - escola) i la no obligada (comerç, lleure, treball - treball, caps de setmana, família, etc.) expliquen la realitat del funcionament de la població sobre el territori. Quan la mobilitat cap a l'exterior supera la que es produeix a l'interior d'un municipi, el model de ciutat —o bé del poble— és molt diferent del tradicional: és el model d'una ciutat - dormitori, aquella en la qual l'activitat diürna de relacions socials, culturals, econòmiques, esportives, d'esbarjo, etc., està per sota d'allò que tradicionalment s'ha considerat dins la normalitat.

Posat que es preveu, per als residents al Catllar, una adscripció laboral i universitària a Tarragona, i també a Barcelona, la vocació de ciutat - dormitori sembla indefugible. Només la creació de nous llocs de treball a l'interior del municipi podria capgirar les previsions que, d'altra banda, també podrien ser corregides o matisades amb mesures que tenen a veure amb la localització de nous assentaments, de noves centralitats, de foment de comerç i, sobretot, de qualitat i funcionalitat del paisatge. I doncs amb mesures, també, de caràcter urbanístic.

Els pobles i ciutats tradicionals del nostre àmbit cultural són llocs d'intercanvi i de confluència on, en poc espai, s'hi possibilita una complexa i variada gamma d'usos. Amalgama, interrelació, territori compartit, mescla i conflicte són trets que caracteritzen els nuclis històrics.

El moment en què el productor habitual d'espais urbans deixa de ser el petit promotor individual i el seu rol és assumit per les grans corporacions públiques o privades coincideix amb aquell en què s'incrementa el component mercantilista d'aquesta mena de producció. Es busca, aleshores, la producció en sèrie, massiva i especialitzada per tal de maximitzar-la. S'imposa, amb aquesta filosofia, el territori amb un ús cada cop més especialitzat. És així que apareixen els parcs esportius, empresarials, tecnològics, industrials, educatius, culturals d'oci, comercials i fins i tot residencials, com ara els *resorts* i fins i tot els espais denominats de ciutat-dormitori. La complexitat tradicional de l'espai urbà es va perdent i, amb ella, el control social d'aquest espai perquè, ara, els espais especialitzats no estan pensats per a ser utilitzats simultàniament, sinó successivament. En conseqüència, durant el període del no-ús, apareixen com a territoris marginals malgrat la seva possible qualitat. I com a marginals s'han de defensar i, per tant, tancar. Són territoris exclusius, especialistes, no utilitzables tothora, on ja no és possible la complexitat històrica.

El consum del territori

Excepte en el cas del poble estricte, tots els altres sectors del terme estan destinats a ciutat-jardí, amb habitatges unifamiliars aïllats a raó d'un màxim de deu per hectàrea. Ara com ara les ordenances no hi permeten els edificis plurifamiliars ni tan sols els unifamiliars en filera. Aquest és un model espontani, que ja es troba en les primeres parcel·lacions i que no s'ha qüestionat mai. Proporciona als propietaris la possibilitat de disposar d'un jardí privat i està bastant d'acord amb les activitats familiars pròpies d'un cap de setmana. Però té l'inconvenient de consumir molta superfície de territori i el seu abús pot arribar a significar una considerable i perillosa disminució de les parts del territori que són absolutament necessàries per a altres usos. Si tot el municipi del Catllar s'urbanitzés d'aquesta manera, només hi cabrien 26.390 cases, amb una població aproximada de 80.000 persones, bastant inferior a les 116.796 previstes a les primeres Normes Subsidiàries de l'any 1978.

El model contrari és intensiu i no extensiu, compacte i no pas dispers. Aquest model evita l'ocupació abusiva dels espais vacants, fa més econòmica la implantació dels serveis i les dotacions urbanes, redueix els costos energètics i, en definitiva, facilita les mesures de sostenibilitat.

La localització dels creixements.

El creixement del municipi s'ha produït fins ara al marge de l'estructura urbana de la vila i, en canvi, utilitzant la infraestructura de les carreteres que recorren pel municipi tot seguint una lògica aliena i lligada a les necessitats de la població tarragonina. Aquest creixement ha consolidat un model poc integrat i dispers que està donant els resultats que es podien esperar. No són resultats que incorporin els conceptes de cohesió, estructuració i interdependència com a valors fonamentals sinó que, ben al contrari, estan connotats d'individualisme i dispersió, justament perquè van néixer per fugir de l'aglomeració urbana durant els períodes de lleure. Per les seves característiques, aquest model presenta grans dificultats de gestió i, a mesura que va requerint serveis, també presenta dificultats econòmiques per implantar-los. D'altra banda, els sectors delimitats encara no han passat del 70% de consolidació pel que fa a les edificacions residencials, i la seva capacitat d'acollir persones amb residència fixa és baixa.

Està clar que aquests sectors encara els falta per acabar de consolidar-se, i que, sense necessitat d'estendre's superficialment, poden admetre encara un bon increment de població, tant de primera com de segona residència. Ara bé, possiblement, la població que s'hi assentarà provindrà del mateix origen que fins ara, és a dir, de Tarragona. Es tracta dels actuals propietaris de parcel·les i de cases i d'altres que necessitin una comunicació immediata amb el seu centre, la ciutat de Tarragona.

S'ha vist, però, que l'arribada del TGV portarà gent d'una altra procedència i que tindrà com a referència de centralitat la ciutat de Barcelona. Per aquesta altra pobla-

ció, en principi, es podria partir de la base que no cal preparar més sòl perquè n'hi ha prou amb el que està disponible al mercat. No obstant això, cal preguntar-se si aquest mercat té les característiques adequades per aquests nous clients.

La nova població provinent de Barcelona no buscarà segones residències, com fins ara ha passat al Catllar, sinó que s'establirà definitivament aquí tot mantenint el lloc de treball en el lloc d'origen. El fet que el primer establiment sigui una residència fixa significa que també es produiran requeriments en el sentit de satisfer les necessitats més elementals en un entorn immediat, accessible sense necessitat de desplaçaments motoritzats. Aquestes necessitats són, en primera instància, botigues i escoles i, d'una manera més genèrica, un entorn adequat, ben urbanitzat i respectuós amb els valors naturals. I encara millor, a la vora d'una comunitat humana estructurada a la qual poder-se integrar o bé, com a mínim, a qui poder-se arrecerar a l'hora de buscar l'escalf que es dona al si dels grups humans pel fet que les persones, malgrat tot, som individus amb valors socials indefugibles. I encara més, la lectura que farà del territori aquesta nova població no serà la del recorregut des de Tarragona, sinó la del recorregut invers, des de l'estació del TGV.

Apuntades aquestes consideracions prèvies, encara es pot fer l'opció nihilista, la de no voler més població. O bé la contrària, que consisteix a aprofitar el nou impuls i canalitzar-lo per tal d'aconseguir un creixement controlat, racional, ordenat, equilibrat, respectuós i que ajudi a resoldre alguns dels dèficits urbanístics del municipi.

Arribats a aquest punt ja queda clar que, si hi ha creixement, ha de ser de tipus residencial i no estacional. Tampoc ha de ser industrial si no es volen crear conflictes mediambientals. A l'hora d'estudiar-ne la localització caldrà plantejar i resoldre el problema de la relació d'aquest nou àmbit de residència permanent amb l'antic i preexistent, el poble estricte.

Una relació beneficiosa hauria de ser pròxima i més quan els hàbits de vida són idèntics. Ara bé, tot i això, es podria projectar, o bé en podria resultar, un àmbit independent del poble. Si tingués els seus propis accessos i les seves pròpies dotacions comercials de primera necessitat, també gaudiria de vida pròpia. Però, possiblement, aquesta no serà la solució més satisfactòria per aconseguir sumar les potencialitats respectives.

D'una manera esquemàtica, el problema es pot plantejar amb la següent pregunta: el poble antic, ha de ser un apèndix del nou? O bé, el poble nou, ha de ser un apèndix de l'antic? Qui ha d'estar en posició de preeminència? Mirat d'una altra forma, cal passar pel poble antic per arribar al nou?

Tanmateix, la posició geogràfica —o bé topogràfica— del poble actual no facilita les coses. El poble es va crear en una depressió de dimensions reduïdes i el seu creixement natural queda restringit per la topografia, de forma que un desenvolupament concèntric o nuclear no és immediat, com tampoc ho és situar-lo a l'altra banda del riu.

I encara una altra qüestió, ara amb relació a les vistes. Tant el castell com el campanar són dues fites identificadores del poble. Els senyals que indiquen, quan un s'hi acosta, que s'arriba a casa. Si bé no són visibles des de molt lluny, a causa de la situació de la vila, és el primer que se'n fa evident. Qualsevol actuació futura ha de ser respectuosa amb la visió d'aquests símbols que, pel fet de no ocupar ara una posició de preeminència, tampoc facilitaran les coses.

De la resolució d'aquestes qüestions, entre d'altres, i de l'habilitat projectual en la disposició de les diferents zones i sistemes en dependrà el bon funcionament de l'estructura urbana resultant i, per tant, la qualitat de vida futura.

La forma i dimensió dels sectors de creixement.

Hi pot haver molts criteris per dimensionar els sectors de creixement: que siguin coherents, que conformin unitats homogènies, que se situïn correctament respecte dels sistemes generals, etc.

Si bé les noves implantacions han de ser beneficioses per als seus futurs usuaris directes, també se'ls ha de demanar que ho siguin per la resta de la comunitat, és a dir, que siguin espais funcionals dins d'una funcionalitat més àmplia, la que pugui interessar al municipi. Hi ha un conjunt d'interessos, sovint contraposats, que cal harmonitzar adequadament. El promotor-transformador de sòl buscarà sòl a bon preu que el propietari inicial voldrà vendre car. El mateix promotor pretindrà el màxim aprofitament amb usos lucratiu quan l'administració municipal estarà interessada en una bona urbanització i en l'obtenció de sòl per a equipaments públics i edificacions de tipus social que permetin intervenir el mercat immobiliari d'acord amb polítiques preestablertes. Cal buscar fórmules equilibrades per tal que el benefici sigui suficient i mutu.

Es tractaria de dimensionar els sectors de forma que resultessin viables tot limitant el valor residual del sòl a força de fixar una major proporció de superfícies de cessió obligatòria i gratuïta o bé de la participació en els costos de determinats equipaments.

Altrament, caldria que els sectors estiguessin delimitats per carrers edificats només en el costat interior del sector. D'aquesta manera, des de l'exterior dels sectors es veurien les façanes principals de les edificacions i no les façanes posteriors, que són sovint les de menys qualitat. Els darreres de les cases són habitualment objecte de la creativitat individual i espontània dels seus propietaris i ofereixen, amb el temps, un aspecte desorganitzat.

Una última reflexió sobre la naturalesa mateixa dels sectors. Si les viles fan vilatans i les ciutats fan ciutadans, que fan les urbanitzacions? Un catedràtic d'anàlisi geogràfica responia: les urbanitzacions, a part de destrossar el paisatge, no se sap què fan. Naturalment, aquesta era una visió volgudament simple del tema i es referia a

les típiques urbanitzacions, les que també abunden al municipi del Catllar. Però les simplificacions també ajuden a entendre la realitat. Els nous sectors de creixement s'hauran de concebre de tal forma que minimitzin aquest efecte i col·laborin a fer vilatans.

Els nous centres.

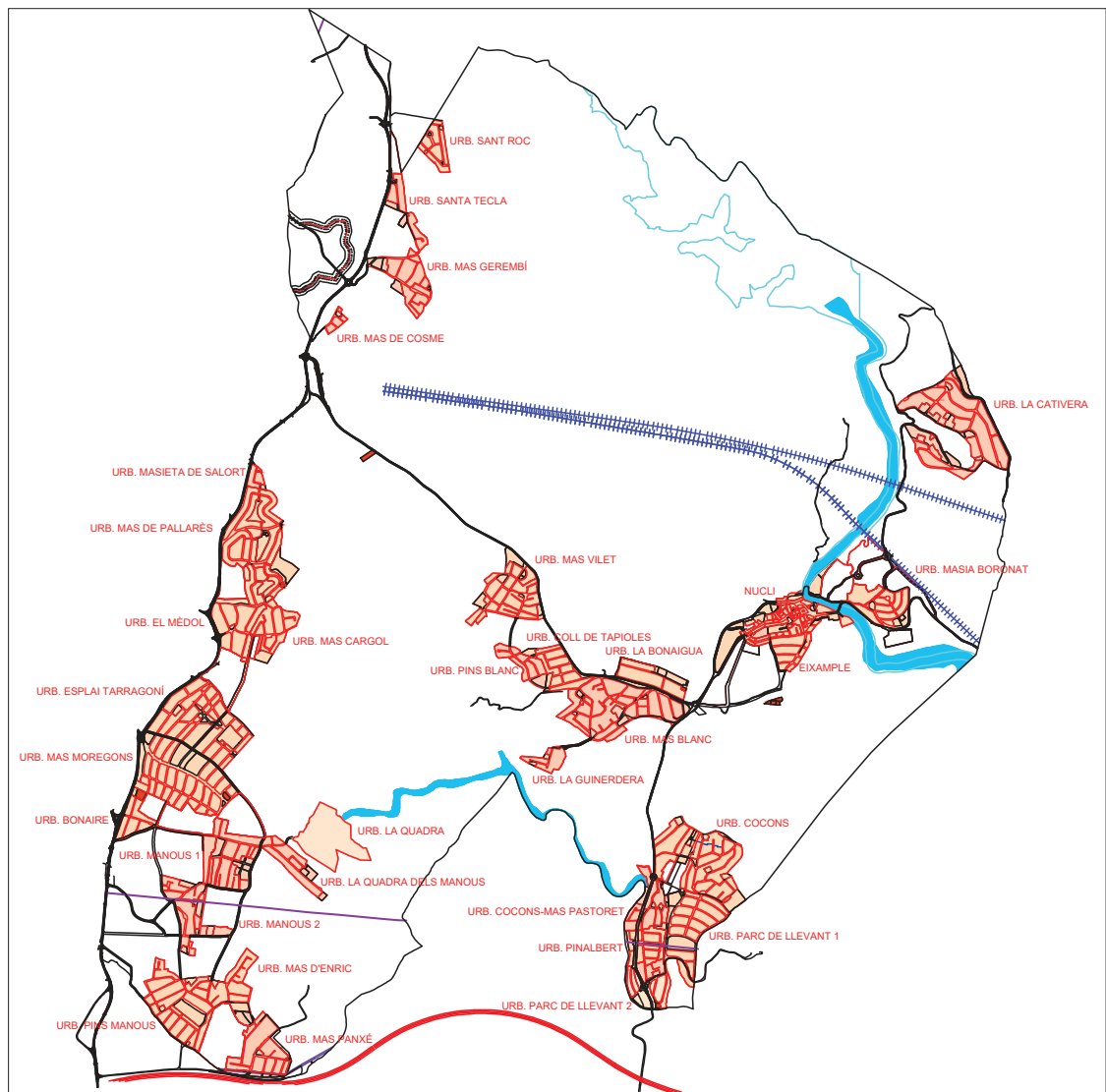
Les ciutats i els pobles disposen d'espais que, per la seva situació estratègica o bé simbòlica, tenen una funció de centralitat. En aquests espais s'hi convoca la població i s'hi reuneix per la festa, l'esbarjo, el comerç i per manifestacions diverses. Són les típiques places majors, on és habitual que hi hagi l'ajuntament, o bé l'església o bé altres edificacions significatives.

Per més que hi hagi la percepció que els espais que actuen de centre hi són de tota la vida, la veritat és que es desplacen amb el temps segons com es produeixi el creixement de la població. Fins a mitjan segle passat, aquests creixements eren lents i sobre l'esquema d'eixamples que, per norma general, generaven altres centralitats no massa allunyades de les primeres.

El centre actual del Catllar és l'eix que conformen les places de l'Església, de la Vila i del centre cívic. Són, de fet, tres centres espontanis i tan propers que n'acaben configurant un de sol. Els dos primers són fills de creixement urbà enregistrat els segles XVII i XVIII, quan es produïren els eixamples de la petita vila medieval. El tercer és molt més recent, dominat per la presència potent del nou centre sociocultural, que disposa també de llar de jubilats i dispensari mèdic.

Si el poble del Catllar hagués de créixer en superfície, es podria mantenir el mateix centre? La resposta podria ser afirmativa, segurament, si es complissin dues condicions com a mínim: que el creixement fos concèntric i que l'increment de població no els fes massa petits. Altrament, caldria crear un nou espai central. Si fos així, es podria prescindir del centre vell o bé s'hauria d'intentar connectar-los tots dos?

El policentrisme és possible i funcionarà bé en la mesura que es resolgui satisfactòriament el problema urbanístic de l'articulació d'espais. En tot cas, la creació de nous centres requereix també l'adopció de determinades mesures elementals: s'ha d'escollir una posició estratègica, hi ha d'haver suficient densitat humana al voltant i, a més, aquesta presència humana s'ha de traduir en activitat, és a dir, moviment, que tingui en l'espai central una destinació concreta. És a dir, hi ha d'haver centres generadors d'activitat. Per fi, cal també que aquests espais centrals estiguin ben dissenyats.

Plànol urbanitzacions